

บทคัดย่อ

การผิดสัญญาที่อาจคาดหมายได้ หรือที่เรียกกันว่า Anticipatory Breach of Contract อยู่บนแนวความคิดที่ว่า เมื่อคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งคาดหมายได้ว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งจะไม่สามารถชำระหนี้หรือไม่ปฏิบัติการชำระหนี้เมื่อถึงกำหนดเวลา เช่นนี้คู่สัญญาฝ่ายที่สุจริตชอบที่จะได้รับความคุ้มครอง โดยกฎหมายในแต่ละประเทศก็จะกำหนดถึงการดูแลรักษาสิทธิของคู่สัญญาแต่ละฝ่าย และผลที่ตามมาของการไม่ชำระหนี้ที่อาจคาดหมายได้ตามสัญญาไว้แตกต่างกัน โดยหลักดังกล่าวปรากฏอยู่ในมาตรา 71-73 แห่งอนุสัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศ ค.ศ. 1980

จากการศึกษาและวิเคราะห์บทบัญญัติเรื่องดังกล่าวที่ปรากฏในอนุสัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศ ค.ศ. 1980 แสดงให้เห็นว่า บทบัญญัติดังกล่าววางอยู่บนหลักของการรักษาความตกลงของคู่สัญญา และสนับสนุนให้คู่สัญญาปฏิบัติตามสัญญา ซึ่งวางอยู่บนหลักทั่วไปที่เรียกว่า “favor contractus” ซึ่งเป็นหนึ่งในวัตถุประสงค์หลักของอนุสัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศ ค.ศ. 1980 โดยบทบัญญัติในมาตรา 71-73 ได้กำหนดจุดเริ่มต้นที่ดีที่สุดไว้ คือ หากคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งคาดเห็นถึงการผิดสัญญา คู่สัญญาฝ่ายนั้นสามารถที่จะพักชำระหนี้ในส่วนของตนได้ ซึ่งการผิดสัญญาที่คาดหมายได้ตามมาตรา 71-73 นั้นสามารถเกิดขึ้นได้ในหลายบริบทในการปฏิบัติการชำระหนี้ โดยบทบัญญัตินี้กำหนดว่าจะจัดหาวิธีการเยียวยาขณะที่ยังคงรักษาให้สัญญานั้นมีผลใช้บังคับกันอยู่ต่อไป โดยคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งอาจพักชำระหนี้ได้ตามมาตรา 71 ก็ต่อเมื่อมีข้อเท็จจริงเป็นที่ปรากฏชัดว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งจะไม่ปฏิบัติการชำระหนี้ใน ส่วนสำคัญซึ่งเป็นเงื่อนไขบังคับก่อน ในขณะที่มาตรา 72 อนุญาตให้คู่สัญญาฝ่ายที่พักชำระหนี้มีสิทธิเลิกสัญญาได้ด้วยการเลือกวิธีการเยียวยาโดยใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาหากการผิดสัญญาที่คาดหมายได้นั้นเป็นการผิดสัญญาในสาระสำคัญ (fundamental breach)

มาตรา 73 ได้กำหนดหน้าที่โดยทั่วไปของผู้ซื้อและผู้ขายสำหรับการผิดสัญญาที่คาดหมายได้ กล่าวคือ มาตรา 73 ได้กำหนดจุดเริ่มต้นสำหรับการผิดสัญญาในส่วนที่เป็นสาระสำคัญ (fundamental breach) ในกรณีสัญญาผ่อนชำระเป็นงวด คือ หากการไม่ปฏิบัติการชำระหนี้ของคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งก่อให้เกิดการผิดสัญญาในส่วนที่เป็นสาระสำคัญสำหรับการชำระหนี้ในงวดนั้น เช่นนี้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งอาจบอกเลิกสัญญาสำหรับการปฏิบัติการชำระหนี้ในงวดนั้นได้ อย่างไรก็ตามหากการไม่ปฏิบัติการชำระหนี้ในงวดหนึ่งนั้นทำให้คู่สัญญาฝ่ายที่ไม่ผิดสัญญามีเหตุอันสมควรที่เชื่อว่าคู่สัญญาฝ่ายที่ผิดสัญญาจะไม่ส่งมอบสินค้าในงวดอนาคต เช่นนี้การผิด

สัญญาอนาคตที่คาดหมายได้จะเทียบเท่ากับเป็นการผิดสัญญาในส่วนที่เป็นสาระสำคัญ (fundamental breach) อันทำให้คู่สัญญาฝ่ายที่ไม่ผิดสัญญามีสิทธิที่จะบอกเลิกสัญญาได้

จากการศึกษาแนวคำพิพากษาของศาลในประเทศสมาชิกต่างๆ สะท้อนให้เห็นว่าในด้านของการบังคับใช้หลักการผิดสัญญาที่คาดหมายได้ตามที่ปรากฏในมาตรา 71-73 ดังกล่าวก็ยังคงมีปัญหาเกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของความเข้าใจในถ้อยคำของบทบัญญัติของกฎหมาย รวมไปถึงการตีความโดยคู่สัญญา อนุญาโตตุลาการ และศาล ซึ่งแม้แต่อนุญาโตตุลาการ และศาลในแต่ละประเทศที่เป็นภาคีก็จะมีแนวทางในการตีความการบังคับใช้อย่างกว้างหรืออย่างแคบแตกต่างกันออกไป

สำหรับประเทศไทย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่มีหลักการผิดสัญญาที่คาดหมายได้มาบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งแม้จะไม่มี การบัญญัติไว้อย่างชัดเจนในเรื่องนี้ แต่มีหลักทั่วไปใกล้เคียงที่นำมาปรับใช้ได้ ในบางเรื่อง แต่ก็ยังคงขาดความชัดเจน เพราะบทบัญญัติของกฎหมายที่นำมาปรับใช้ในกรณีดังกล่าว นั้นกระจัดกระจายอยู่ทั้งในบทบัญญัติว่าด้วยเรื่องซื้อขาย บทบัญญัติว่าด้วยระยะเวลา และบทบัญญัติว่าด้วยเรื่องสัญญา ซึ่งผู้ประกอบการและนักธุรกิจย่อมไม่อาจทราบได้ว่า แท้จริงแล้วกฎหมายไทยให้ความคุ้มครองคู่สัญญาในกรณีดังกล่าวอันมีลักษณะเช่นเดียวกับหลักการผิดสัญญาที่คาดหมายได้ซึ่งปรากฏอยู่ในอนุสัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศ ค.ศ. 1980 เช่นกัน ดังนั้นหากในอนาคตประเทศไทยจะมีการบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศ ก็ควรเลือกที่จะเข้าเป็นภาคีของอนุสัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศ ค.ศ. 1980 ซึ่งมีหลักการผิดสัญญาที่คาดหมายได้บัญญัติไว้ชัดเจน แทนที่จะบัญญัติกฎหมายว่าด้วยซื้อขายขึ้นมาใช้บังคับเอง เพราะอนุสัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศ ค.ศ. 1980 เป็นอนุสัญญาที่เป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลายของนานาประเทศ ทั้งรูปแบบที่สามารถรับเอาอนุสัญญามาได้ทั้งหมดโดยไม่มี การแก้ไขเปลี่ยนแปลงเนื้อหาในอนุสัญญา และไม่ก่อให้เกิดปัญหาว่าต้องนำกฎหมายฉบับใดมาใช้บังคับ คือ การนำอนุสัญญามาผนวกเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมาย ซึ่งเป็นรูปแบบที่ประเทศภาคีของอนุสัญญาเกือบทั้งหมดเลือกใช้ โดยมีการออกกฎหมายแต่เพียงสั้นๆ เป็นต้นว่า ให้อนุสัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศ ค.ศ. 1980 นี้มีผลบังคับใช้เป็นกฎหมายภายในและผนวกอนุสัญญาดังกล่าวไว้ท้ายกฎหมาย